

BẦU CỬ QUỐC HỘI TRƯỚC HẠN Ở UCRAINA VÀ TRIỂN VỌNG TÌNH HÌNH

PGS.TS. Vũ Dương Huân
Bộ Ngoại giao

Ucraina, một quốc gia lớn ở châu Âu, với diện tích hơn 603,7 nghìn km² và gần 48 triệu dân, có vị trí địa chiến lược khá quan trọng ở khu vực và đối với các nước khác, đặc biệt như Nga, Mỹ, Liên minh Châu Âu và các nước trong Cộng đồng Các quốc gia độc lập. Ucraina có quan hệ hữu nghị, hợp tác truyền thống với Việt Nam, là đối tác quan trọng của Việt Nam trong không gian hậu Xô viết. Từ khi Liên Xô sụp đổ, trở thành nhà nước độc lập cho đến nay, tình hình Ucraina luôn biến động, chưa có ổn định vững chắc, thường xuyên thay đổi chính phủ. Và lần này Quốc hội khoá V, nhiệm kỳ 5 năm bầu ngày 26/3/2006 cũng chỉ tồn tại có một năm rưỡi. Sắc lệnh của Tổng thống đã chấm dứt quyền hạn của Quốc hội khóa V. Ngày 30/9/2007, cử tri Ucraina đã đi bỏ phiếu bầu Quốc hội trước thời hạn. Đó là Quốc hội khoá VI kể từ ngày tuyên bố độc lập năm 1991.

Qua bài viết này, tác giả mong muốn phân tích, đánh giá kết quả bầu cử Quốc hội trước hạn ở Ucraina, đồng thời làm sáng tỏ

triển vọng tình hình Ucraina trên cơ sở tương quan lực lượng giữa các lực lượng chính trị sau bầu cử, nhất là việc triển vọng thành lập chính phủ.

1. Diễn biến quá trình dẫn đến bầu cử Quốc hội trước hạn

Quốc hội thường kỳ khoá V bầu 26/3/2006 đưa đến thắng lợi của 5 đảng và khối đảng là Đảng Các khu vực, Khối Timôscô, Liên minh nhân dân - Ucraina của chúng ta, Đảng Xã hội và Đảng Cộng sản. Tuy nhiên không có lực lượng chính trị nào giành được đa số. Chính vì vậy đã phải thành lập chính phủ liên minh gồm một số đảng phái. Sau hai tháng đấu tranh quyết liệt, nhân nhượng, thoả hiệp lẫn nhau, cuối cùng đã ra đời được chính phủ liên hiệp của Liên minh đa số gồm Đảng Các khu vực, Đảng Xã hội và Đảng Cộng sản, do Chủ tịch Đảng Các khu vực, cựu Thủ tướng, cựu ứng cử viên Tổng thống năm 2004 V.Ianucôvich làm Thủ tướng và Chủ tịch Đảng Xã hội A. Môrôđo làm Chủ tịch Quốc hội. Với việc dàn xếp

trên, tình hình chính trị Ucraina tạm lắng xuống, song lại âm ỷ một cuộc khủng hoảng chính trị mới do đã hình thành hai lực lượng đối lập nhau, có lợi ích, quan điểm khác nhau về nhiều vấn đề, nhất là các vấn đề đối ngoại. Một bên là phe đa số Quốc hội và Chính phủ do Thủ tướng V.Ianucôvích và Chủ tịch Quốc hội Môrôđơ đứng đầu và bên kia là lực lượng đối lập gồm Tổng thống, Đảng Liên minh nhân dân - Ucraina của chúng ta của chính Tổng thống và Khối Timôscô với thủ lĩnh là cựu Thủ tướng Iu.Timôscô. Đây chính là lực lượng của Cách mạng Cam cuối năm 2004. Mâu thuẫn giữa hai bên càng ngày trở nên trầm trọng. Và ngày 2/4/2007, Tổng thống V.Iusencô đã ra sắc lệnh chấm dứt quyền hạn của Quốc hội khóa V và quyết định bầu cử Quốc hội trước hạn vào ngày 27/5/2007, làm bùng nổ khủng hoảng chính trị mới ở Ucraina. Phe đa số Quốc hội và Chính phủ kịch liệt phản đối giải tán Quốc hội, còn Tổng thống và các lực lượng đối lập kiên quyết bảo vệ quyết định của mình. Tình hình căng thẳng đến mức xảy ra đụng độ giữa lực lượng vũ trang Bộ Nội vụ trung thành với hai bên. Cuối cùng hai bên đã đạt được thoả hiệp bầu cử Quốc hội trước hạn vào 30/9/2007 sau nhiều lần thay đổi ngày bầu cử.

Có nhiều nguyên nhân dẫn đến khủng hoảng.

Thứ nhất, mâu thuẫn gay gắt giữa phe đa số, Chính phủ và Tổng thống và phe đối lập

về nhiều vấn đề, trước hết là chính sách đối ngoại và nhân sự. Chính phủ không tán thành việc thúc đẩy việc gia nhập NATO, từ chối gia nhập NATO, trong khi đó Tổng thống và đồng minh của mình lại chủ trương đẩy nhanh tốc độ việc trở thành thành viên Khối quân sự Bắc Đại Tây Dương. Hai bên còn có quan điểm khác nhau về việc tham gia Không gian Kinh tế thống nhất và thúc đẩy quan hệ với Liên bang Nga. Liên minh đa số Quốc hội và Chính phủ cho rằng, cần tham gia sâu rộng hơn vào Không gian Kinh tế thống nhất, muốn dành cho tập đoàn dầu khí Nga quản lý hệ thống đường ống dẫn khí đốt, đổi lại Ucraina có quyền khai thác "nhiên liệu xanh" trên lãnh thổ Liên bang Nga, được mua gaz giá rẻ, ổn định. Trong khi đó Tổng thống, các đảng Ucraina của chúng ta và Khối Timôscô phản đối việc cho Nga quản lý đường ống gaz. Ucraina chỉ tham gia khu vực mậu dịch tự do trong Không gian Kinh tế thống nhất. Mâu thuẫn giữa hai bên còn thể hiện qua việc bổ nhiệm nhân sự. Phe đa số Quốc hội và Chính phủ tẩy chay Ngoại trưởng B.Tarasuc, một cộng sự thân cận của Tổng thống, hai lần bác bỏ ứng cử viên Ngoại trưởng của ông Ôgrudocơ do Tổng thống đề cử vì ông này có thái độ chống Nga. Quan điểm của họ khác nhau là đương nhiên vì Tổng thống và phe của ông có lập trường thân phương Tây; còn phe đa số Quốc hội, Chính phủ là lực lượng có xu hướng thiên tả, cân bằng quan hệ Đông - Tây và coi trọng quan hệ với Liên bang Nga.

Thứ hai, nhân tố khác dẫn đến việc Tổng thống V.Iusencô, giải tán Quốc hội là ở chỗ, qua bỏ phiếu phê duyệt Ngoại trưởng tại Quốc hội, cho thấy ngày càng có thêm các nghị sĩ của phe đối lập ủng hộ các quyết định của phe đa số và Chính phủ và như vậy sẽ dẫn đến nguy cơ nhiều nghị sĩ đối lập sẽ rời hàng ngũ của mình để chuyển sang phe đa số. Nếu không kịp ngăn chặn, có thể phe đa số sẽ có đủ đa số lập hiến (2/3) để thay đổi Hiến pháp, đe dọa quyền lực của Tổng thống. Chính Tổng thống Iusencô đã gọi sự kiện khi Quốc hội bỏ phiếu bác ứng cử viên Ngoại trưởng của ông Ôgrudơơ (21/3/2007) là “khởi đầu của việc tiếm quyền”¹ của phe đa số Quốc hội và Chính phủ.

• *Thứ ba*, hệ thống chính trị Ucraina còn non trẻ, hệ thống pháp luật chưa hoàn chỉnh là một trong các nguyên nhân của khủng hoảng chính trị nói chung và cả khủng hoảng lần này. Với việc bổ sung Hiến pháp cuối năm 2004, trong bối cảnh Cách mạng Cam, Ucraina đã từng bước chuyển từ thể chế Tổng thống - Nghị viện sang thể chế Nghị viện - Tổng thống. Tuy nhiên, việc chuyển đổi chưa hoàn chỉnh, còn khập khiễng. Thực ra hệ thống chính trị hiện nay của Ucraina nói đúng hơn là hệ thống hỗn hợp, khá phức tạp và có nhiều bất cập. Tổng thống vẫn còn quyền chỉ định các bộ sức mạnh và chỉ định cả tỉnh trưởng và huyện trưởng. Quốc hội, đảng thắng cử chưa có quyền hạn đầy đủ

trong thành lập chính phủ. Việc lập liên minh đa số ở Quốc hội cũng còn mập mờ. Đảng được nhiều phiếu nhất trong bầu cử Quốc hội không có quyền đương nhiên đứng ra lập chính phủ như thông lệ ở các nước châu Âu. Hiến pháp chỉ quy định chung chung về lập liên minh đa số, chưa có quy phạm pháp luật cấm nghị sĩ chuyển từ phái này sang phái kia, chưa có luật về đối lập...

Thứ tư, một yếu tố nữa làm bùng nổ khủng hoảng chính trị tháng 4/2007 nằm ngay trong bản thân kết quả bầu cử và đi liền với nó là hệ thống các đảng phái. Trong bầu cử Quốc hội 26/3/2006, không có lực lượng chính trị nào giành được đa số. Nghĩa là chưa hình thành các trung tâm quyền lực đủ mạnh chi phối chính trường Ucraina. Đã và đang hình thành các trung tâm quyền lực mạnh như: Đảng Các khu vực, Khối Timôscenô, Khối của Tổng thống. Quá trình hình thành các trung tâm quyền lực chưa kết thúc. Ngoài ra, ở Ucraina còn quá nhiều đảng và các tổ chức chính trị.

Bên cạnh đó còn có những yếu tố khác như vị trí địa - chính trị của Ucraina, sự tác động của bên ngoài, từ Đông cũng như Tây, sự phân chia Ucraina thành miền Đông và Tây theo truyền thống lịch sử...

2. Kết quả bầu cử Quốc hội trước hạn

Tham gia chạy đua vào Quốc hội khóa VI ngày 30/9/2007 có hơn 20 đảng, khối chính trị. Tuy nhiên, chỉ có 5 đảng, khối chính trị vượt ngưỡng 3% theo luật định để

¹ Iusencô sẽ đình chỉ quyết định giải tán Quốc hội, đổi lại luật về quyền hạn đại biểu Quốc hội, <http://www.interfax.kiev.ua>, 20/4/2007.

có ghế trong Quốc hội lần này. Kết quả cụ thể như sau:

- Đảng Các khu vực của đương kim Thủ tướng V.Ianucôvich: 34,37 % (175 ghế); Khối Timôscô: 30,71% (156 ghế); Ucraina của chúng ta - Tự vệ nhân dân: 14,15% (72 ghế); Đảng Cộng sản: 5,39% (27 ghế); Khối Litvin : 3, 96 % (20 ghế).² Tổng số cử tri 137 triệu 514 nghìn người, trong đó 2,73% cử tri không bỏ phiếu cho bất cứ đảng phái nào. Đảng Xã hội thất bại sát ngưỡng và chỉ được 2,86% phiếu. Đảng được ít phiếu nhất là Đảng Lòng tin nhân dân toàn Ucraina, được có 0,02% (khoảng 5.000 phiếu). Có khoảng 62,51% cử tri đi bỏ phiếu.

Kết quả bầu cử Quốc hội V ngày 26/3/2006:

Đảng Các khu vực: 32,19 (186 ghế); Khối Timôscô: 22,29% (129 ghế); Ucraina của chúng ta: 13,95% (81 ghế); Đảng Xã hội: 5,69% (33 ghế); Đảng Cộng sản: 3,66% (21 ghế); Số cử tri đi bầu là 67,7 %.³

Đảng Khu vực cả hai lần đều thắng cử, đều giành được vị trí đứng đầu danh sách thắng cử. So sánh với cuộc bầu cử 26/3/2006, đảng này tăng được hơn 2% phiếu, song số ghế lại giảm 9 ghế. Đảng Các khu vực thắng ở 9 tỉnh và thành phố Sevastopôl, chủ yếu các tỉnh miền Đông, miền Nam, là khu vực

truyền thống của đảng này. Sở dĩ đảng này thắng cử vì cả hai lần nắm chính phủ, kinh tế tăng trưởng và chương trình tranh cử hấp dẫn. Trong chương trình vận động bầu cử, Đảng Các khu vực đều dành ưu tiên cho ổn định và tăng trưởng kinh tế, cải cách sâu rộng kinh tế, coi trọng các vấn đề xã hội như: tăng phụ cấp sinh đẻ, lương hưu, trợ cấp, học bổng cho sinh viên, dành cho tiếng Nga quy chế ngôn ngữ chính thức thứ hai. Về đối ngoại, tăng cường quan hệ toàn diện với Liên minh Châu Âu, Nga, thúc đẩy mạnh việc tham gia Không gian Kinh tế thống nhất và liên kết trong Cộng đồng Các quốc gia độc lập (SNG), thúc đẩy quan hệ với Mỹ, từ chối việc gia nhập NATO... Đảng có lực lượng đại gia như R.Akhometov ủng hộ mạnh. Về phương diện kỹ thuật, Đảng Các khu vực tranh thủ cả cố vấn vận động tranh cử của Mỹ giúp đỡ. Cái yếu của Đảng Các khu vực là sự ủng hộ quá yếu của cử tri miền Tây vốn theo truyền thống ủng hộ Đảng của Tổng thống và Khối Timôscô. Mặc dù giành ngôi đầu bảng, song Đảng Các khu vực ở vị thế khó hơn trong lập liên minh đa số và chính phủ.

Thắng lợi lớn nhất của lần bầu cử này là khối Timôscô, do cựu Thủ tướng Iu.Timôscô đứng đầu. Khối này gồm ba đảng và nòng cốt là Đảng Tổ quốc toàn Ucraina của bà Timôscô, ngoài ra còn hai đảng khác là Đảng Xã hội - Dân chủ do E.Kocnhichuc làm Chủ tịch và Đảng Cải cách và Trật tự do cựu Bộ trưởng Tài chính Pidenhích đứng đầu, được 30,71% với 156 ghế, tăng 27 ghế so với lần trước. Khối

² Ủy ban bầu cử Trung ương tiếp nhận tất cả biên bản của 225 khu vực bầu cử, <http://www.podrobnosti.ua>, ngày 14/10/2007 (Tiếng Nga).

³ Kết quả chính thức bầu cử Quốc hội, <http://www.podrobnosti.ua>, 20/4/2006 (Tiếng Nga).

Timôscô là lực lượng chính trị hữu theo tinh thần cách mạng Cam, thân phương Tây, gắn gũi với quan điểm của Tổng thống V.Iuscô và đảng của ông. Có nhiều nhân tố đưa đến thắng lợi của Khối Timôscô. Trước hết, Khối Timôscô có thêm sự tham gia của Đảng Cải cách và Trật tự và cùng với Đảng Xã hội - Dân chủ tạo thành khối tranh cử mạnh. Thứ hai, chương trình tranh cử rất hấp dẫn, rất mị dân với tinh thần dân túy, nên tranh thủ được nhiều lá phiếu cử tri, nhất là cử tri miền Tây và thủ đô Kiev. Thứ ba, họ có sự ủng hộ mạnh của các đại gia như tập đoàn công nghiệp - tài chính của I.Kolomôixki. Ngoài ra, trong thắng lợi của Khối Timôscô có vai trò không nhỏ của bà thủ lĩnh Timôscô. Bà là người đầy tham vọng, mạnh mẽ, có tài hùng biện, khá nổi tiếng ở Ucraina. Chương trình tranh cử của Khối liên quan đến đối nội không khác Đảng Các khu vực, trừ vấn đề tiếng Nga. Họ phản đối dành cho tiếng Nga quy chế ngôn ngữ chính thức thứ hai, đòi sửa đổi Hiến pháp, sớm thông qua Luật về Đối lập. Trong các vấn đề đối ngoại, Khối Timôscô ưu tiên hội nhập Châu Âu - Đại Tây Dương, nghĩa là sớm gia nhập Liên minh Châu Âu và NATO; cứng rắn trong quan hệ với Nga, hạn chế tham gia SNG và Không gian Kinh tế thống nhất. Khối Timôscô dẫn đầu ở 15 tỉnh và thủ đô Kiev, chủ yếu ở các tỉnh phía Tây, phía Bắc.

Khối Ucraina của chúng ta - Tự vệ nhân dân gồm 9 đảng nhỏ, trong đó Đảng của Tổng thống và Đảng mới thành lập là Tự vệ

nhân dân do cựu Bộ trưởng Nội vụ, cựu đảng viên Đảng Xã hội Iu.Lysencơ đứng đầu, làm nòng cốt. Kết quả bầu cử lần này cơ bản không khác lần bầu cử 2006. Nếu không liên kết với các đảng nhỏ thì chắc chắn Khối này sẽ không đạt được kết quả như vậy do uy tín của Tổng thống và Đảng của ông liên tục suy giảm sau khi Liên minh Cam tan vỡ tháng 9 năm 2005 và Thủ tướng Timôscô phải ra đi. Đây là lực lượng có quan điểm thân phương Tây, đòi tiếp tục cải cách Hiến pháp, xóa quyền bất khả xâm phạm của đại biểu Quốc hội, tăng cường hội nhập phương Tây và gia nhập NATO, giảm tham gia SNG và Không gian Kinh tế thống nhất, không coi trọng đúng mức quan hệ với Nga.

Đảng Cộng sản có giành được kết quả khá hơn so với bầu cử lần trước. Tỷ lệ cử tri bỏ cho Đảng tăng 2%. Sở dĩ tỷ lệ ủng hộ tăng do các cử tri vốn ủng hộ Đảng Xã hội chuyển sang bỏ phiếu cho Đảng Cộng sản, khi Đảng Xã hội bị "thất sủng".

Đối với Khối Litvin do cựu Chủ tịch Quốc hội khoá IV.Litvin làm thủ lĩnh, gồm hai đảng: Đảng Nhân dân của Litvin và Đảng Lao động. Trong bầu cử lần này Khối Litvin đã giành thắng lợi không nhỏ. Bầu cử Quốc hội ngày 26/3/2006, Khối Litvin đại bại, không giành đủ 3% số phiếu để được tham gia Quốc hội. Lần này, Khối Litvin được 3,86% phiếu. Không chỉ thắng cử, mà Khối Litvin còn có được ở vị trí "cổ phiếu vàng" (được tất cả các lực lượng tranh thủ khi lập liên minh). Nguyên nhân thành công của

Khối là có thủ lĩnh khôn khéo, mềm mỏng, biết hợp tác với các lực lượng khác nhau. Sự khôn khéo của ông đã được thể hiện trong thời gian làm Chủ tịch Quốc hội khoá IV và đặc biệt trong bối cảnh cực kỳ phức tạp, dễ bùng nổ của Cách mạng Cam. Đa số thanh niên đã bỏ phiếu cho Khối Litvin. Một nhân tố thắng lợi khác là Khối được một số doanh nghiệp tài trợ. Theo báo chí, Khối này đã phải chi đến 20 triệu đôla cho tranh cử và đều do doanh nghiệp cung cấp⁴.

Thất bại thảm hại trong bầu cử Quốc hội trước thời hạn là Đảng Xã hội của Chủ tịch Quốc hội A.Môrôđơ. Nếu như trong bầu cử Quốc hội ngày 26/3/2006, Đảng Xã hội về thứ tư với 5,69% phiếu và được 33 đại biểu Quốc hội, thì lần này Đảng không vượt được ngưỡng 3% để được tham gia Nghị viện. Đây là nguyên nhân thất bại? Nhiều nhà phân tích cho rằng, mặc dù đang là lực lượng cầm quyền, song Đảng Xã hội bị thất bại do đã “phản bội” Liên minh Cam, chuyển sang ủng hộ Đảng Các khu vực, đưa đến thành lập Liên minh Đoàn kết dân tộc rộng rãi và Chính phủ V.Ianucôvich, chấm dứt khủng hoảng Nghị viện sau bầu cử Quốc hội 26/3/2006. Đổi lại ông được bầu làm Chủ tịch Quốc hội khoá V và Đảng Xã hội giành được nhiều ghế trong Chính phủ và các ủy ban của Quốc hội. Thực ra đó là đóng góp to lớn của Đảng Xã hội và Chủ tịch Môrôđơ vì đã góp phần khắc phục khủng hoảng Nghị

viện sau bầu cử Quốc hội. Đồng thời, A.Môrôđơ là người kiên quyết đấu tranh với Tổng thống và đồng minh của Tổng thống trong nhiều vấn đề, đặc biệt là việc giải tán Quốc hội và bầu cử Quốc hội trước hạn. Mặc dù buộc phải chấp nhận sắc lệnh giải tán Quốc hội và bầu cử Quốc hội trước hạn, song Đảng Xã hội vẫn kiên quyết bảo lưu ý kiến cho rằng, quyết định của Tổng thống là trái luật. Đồng thời Đảng Xã hội đã và đang tổ chức các cuộc vận động tẩy chay kết quả bầu cử. Có lẽ tâm lý chung của cử tri là muốn tình hình ổn định, không muốn có quá nhiều căng thẳng, đấu đá giữa các lực lượng. Họ nghĩ rằng lỗi là của Đảng Xã hội và Chủ tịch Môrôđơ, vì vậy mà nhiều cử tri đã không bỏ phiếu cho Đảng Xã hội. Hơn thế nữa vào ngày 26/8/2007, nghĩa là gần sát ngày bầu cử, B.Súscô, Bộ trưởng Nội vụ, một nhân vật chủ chốt của Đảng Xã hội, tuyên bố bị Ban Thư ký Tổng thống đầu độc và sau đó xin từ chức Bộ trưởng. Quốc vụ khanh, Trưởng Ban Thư ký Tổng thống đã cực lực bác bỏ tố cáo của Đảng Xã hội. Sự kiện trên cũng ảnh hưởng xấu đến lá phiếu của cử tri đối với Đảng Xã hội.

Bầu cử đã diễn ra xuôn xẻ, mặc dù chỗ này hay chỗ kia có vấn đề này, vấn đề nọ. Cuộc bầu cử Quốc hội được đánh giá là dân chủ, công bằng, đúng luật và minh bạch. Nói chung các đảng đều chấp nhận kết quả bầu cử. Chỉ có Đảng Xã hội tuyên bố sẽ kiện lên Tòa án và đề nghị kiểm lại phiếu. Đảng Cộng sản cũng có ý kiến muốn kiểm lại phiếu. Dự luận quốc tế đều cho rằng bầu cử dân chủ,

⁴ “Hô sơ.” Ông Livin cần cho ai?
<http://www.Podrobnosti.ua, 2/10/2997>.

công bằng. Có gần 600 quan sát viên quốc tế từ Tây Âu, Nga, Indônexia, các tổ chức quốc tế đến chứng kiến cuộc bầu cử. Các quan sát viên của Nghị viện Tổ chức An ninh và Hợp tác Châu Âu, Nghị viện Hội đồng Châu Âu, Nghị viện NATO, Văn phòng Các thiết chế dân chủ và Quyền con người của Tổ chức An ninh và Hợp tác Châu Âu, Mỹ, Bồ Đào Nha, Chủ tịch Ủy ban Châu Âu thay mặt Liên minh Châu Âu, Nga... đều lên tiếng thừa nhận bầu cử công bằng, tự do, công khai, dân chủ, theo các chuẩn mực quốc tế⁵.

3. Đấu tranh lập liên minh đa số và chính phủ

Như vậy không có lực lượng chính trị nào giành được đủ phiếu bầu để có thể tự mình đứng ra thành lập phe đa số Quốc hội và Chính phủ. Đã và đang diễn ra cuộc đấu tranh lập liên minh và chính phủ, một cuộc đấu cũng không kém phần gay gắt, quyết liệt giữa các lực lượng chính trị chiến thắng trong cuộc chạy đua vừa qua.

Với tư cách đảng được nhiều phiếu nhất trong cuộc bầu cử, Đảng Các khu vực tuyên bố mình có quyền đứng ra lập liên minh và chính phủ. Cái lý của Đảng Các khu vực là ở chỗ: Mặc dù chưa có quy phạm pháp luật rõ ràng, rành, lực lượng chính trị được nhiều phiếu nhất trong cuộc đua có quyền đứng ra lập liên minh đa số và chính phủ, song đó là thực tiễn rộng rãi ở các nước dân chủ châu

Âu⁶. Tuy nhiên, việc lập liên minh đa số đối với Đảng Các khu vực không phải là việc dễ dàng. Đảng Cộng sản sẵn sàng liên minh với Đảng Các khu vực, song liên minh chỉ được có 102 ghế, còn xa mới được quá bán (226 ghế). Nếu Khối Litvin tham gia, thì liên minh này cũng chỉ có 222 ghế, không thể thành liên minh đa số. Hiện nay Khối Litvin chỉ nêu quan điểm chung chung là sẵn sàng hợp tác, tham gia liên minh có nguyên tắc. Khả năng liên minh với Khối Timôsencô và Ucraina - Tự vệ nhân dân của Tổng thống thì sao? Bà Timôsencô đã tuyên bố dứt khoát không có chuyện liên minh với Đảng Các khu vực. Đó là lập trường có tính nguyên tắc của Khối Timôsencô. Về khả năng hợp tác với Khối Ucraina của chúng ta - Tự vệ nhân dân cũng không nhiều. Ban lãnh đạo Khối này đã tuyên bố không liên minh với Đảng Các khu vực. Tuy nhiên cũng có không ít người của Khối này muốn liên minh với Đảng Các khu vực để đất nước có sự ổn định vững chắc. Một khả năng nữa đối với Đảng Các khu vực là tham gia liên minh rộng rãi như đề nghị của Tổng thống. Đảng Các khu vực rất ủng hộ phương án này và cho rằng liên minh phải trên cơ sở Đảng Khu vực. Để gây sức ép với Tổng thống và Khối Timôsencô và Ucraina của chúng ta, Đảng Các khu vực đã tuyên bố: Nếu không lập được liên minh rộng rãi, Đảng Các khu vực sẽ tẩy chay Quốc hội khóa VI. Họ có cơ sở để làm điều đó vì có những 175 nghị sỹ, mà

⁵ Mỹ, châu Âu, Nga công nhận bầu cử ở Ucraina là tự do. <http://www.podirrobosti.ua>, 2/10/2007 (Tiếng Nga).

⁶ Bogatureva: *Iusencô phải giao cho Đảng Các khu vực quyền lập chính phủ*, <http://www.unian.net>, 1/10/2007 (Tiếng Nga).

theo luật chỉ cần 150 nghị sỹ đã đủ làm Quốc hội tề liệt. Cản trở chính của phương án liên minh rộng rãi là khối Timôscô. Nếu không lập được liên minh đa số, Đảng Các khu vực sẽ trở thành đảng đối lập.

Khối Timôscô và Ucraina của chúng ta - Tự vệ nhân dân rất vui mừng với chiến thắng. Hai khối khẳng định có cơ sở pháp lý để lập liên minh vì được 228 ghế, quá bán hai ghế. Họ đã nhanh chóng triển khai lập liên minh Quốc hội, mà họ gọi là liên minh dân chủ và chính phủ. Họ tránh dùng khái niệm liên minh Cam vì Cách mạng Cam đã chết và có nhiều thành viên phản đối. Trước đó từ tháng 2/2007, họ đã ký kết thỏa thuận liên minh. Hiện đã và đang xúc tiến thương lượng chi tiết cho thỏa thuận. Về sơ bộ họ nhất trí với nhau nhân sự cấp cao là dành cho bà Timôscô chức Thủ tướng và V.Kirilencô, thủ lĩnh Khối Ucraina của chúng ta - Tự vệ nhân dân ghế Chủ tịch Quốc hội. Hai khối kiên trì thuyết phục Tổng thống giao cho họ quyền lập chính phủ. Tuy nhiên dư luận cho rằng liên minh có 228 ghế, không vững chắc, khó có ổn định.

Khối Litvin thì sao? Khối Litvin tuyên bố sẵn sàng hợp tác với các đảng trong Quốc hội mới. Tuy nhiên chưa có quyết định rõ ràng tham gia liên minh nào. Điều kiện sơ bộ của Khối Litvin tham gia liên minh là: Chờ kết quả chính thức của Ủy ban bầu cử Trung ương; Nghiên cứu thật kỹ lưỡng chương trình tranh cử, lời hứa các đảng, khối đảng dự kiến lập liên minh vì có nhiều lời hứa không thực

tế và Khối Litvin không muốn trở thành con tin của tình hình, buộc phải thực hiện những lời hứa vô lý, không có khả năng thực hiện; và phải là quyết định tập thể, minh bạch của lãnh đạo hai đảng tham gia Khối, không phải là thứ để mua bán⁷. Nhiều nhà nghiên cứu nêu nhận định: Sớm muộn Khối Litvin sẽ gia nhập Liên minh Cam (Liên minh dân chủ) vì thủ lĩnh của họ có quan điểm thực dụng, mềm mỏng. Nếu vậy Liên minh dân chủ sẽ có 248 đại biểu Quốc hội, một đa số tương đối vững chắc. Ngoài ra, có nhà bình luận cho rằng, Khối Litvin tham gia liên minh nào do các nhà tài trợ quyết định.

Tổng thống đóng vai trò không nhỏ trong việc thành lập liên minh đa số và đặc biệt là việc thành lập chính phủ. Tổng thống rất ủng hộ các lực lượng Cách mạng Cam thống nhất đội ngũ sau nhiều lần khủng hoảng, chia rẽ. Trong một bài phát biểu, Tổng thống Iusencô khẳng định liên minh dân chủ gồm Khối Timôscô và Khối Ucraina của chúng ta - Tự vệ nhân dân đã được thành lập với những nguyên tắc nhất định. Tổng thống quả quyết: Chúng ta chỉ có một phương án là thành lập Liên minh dân chủ. Chấm hết. Liên minh khác sẽ không có⁸. Thậm chí có tin Tổng thống về cơ bản đã đồng ý chỉ định bà Timôscô đứng ra lập chính phủ mới. Đồng thời với việc dự định giao cho Liên minh dân chủ lập Chính phủ, Tổng thống cũng chính

⁷ Khối Litvin nêu điều kiện, inform@podrobnosti.ua, ngày 2/10/2007 (Tiếng Nga).

⁸ Iusencô: *Hứa với Timôscô Liên minh dân chủ*, <http://www.podrobnosti.ua>, ngày 27/9/2007 (Tiếng Nga).

thức kêu gọi các đảng, khối đảng thắng cử trong 5 ngày tiến hành thương lượng thành lập liên minh đa số và chính phủ liên hiệp rộng rãi. Nhiệm vụ của liên minh rộng rãi là triển khai các cải cách kinh tế sâu rộng, tiến hành sửa đổi Hiến pháp... Tại sao Tổng thống trên thực tế thừa nhận Liên minh dân chủ, đồng thời lại kêu gọi thành lập liên minh rộng rãi? Phải chăng đây là sách lược của Tổng thống. Dư luận cho rằng, Tổng thống thực sự lo ngại bà Timôscô do khối Timôscô giành được nhiều phiếu, uy tín của bà và Đảng bà lên cao. Nếu bà lại làm Thủ tướng e rằng vị trí của Tổng thống sẽ bị lu mờ, quyền lực Tổng thống có thể bị đe dọa. Tổng thống Iusencô đã có không ít kinh nghiệm trong vấn đề này và đã buộc phải cách chức Thủ tướng Timôscô khi chính phủ của bà mới có 7 tháng tuổi. Nhà nghiên cứu chính trị người Đức nói trắng ra rằng, Timôscô có thể viết lại Hiến pháp và Tổng thống Iusencô không dễ dàng gì khống chế được Timôscô⁹. Để làm yên lòng Tổng thống V.Iusencô, Khối Timôscô khẳng định Liên minh dân chủ chỉ giới thiệu một ứng cử viên Tổng thống duy nhất là đương kim Tổng thống trong bầu cử Tổng thống năm 2009. Tổng thống thực sự mong muốn có liên minh rộng rãi hơn. Với liên minh rộng rãi gồm cả ba lực lượng chính: Đảng Các khu vực, Khối Timôscô và Khối của

Tổng thống, Tổng thống Iusencô dễ ứng phó với tình hình và với bà Timôscô.¹⁰

Cuộc đấu tranh thành lập liên minh và chính phủ còn đang tiếp diễn, nhiều kịch tính và không đơn giản chút nào.

4. Triển vọng tình hình

Trước hết về triển vọng lập liên minh đa số và chính phủ, có thể có các kịch bản sau đây:

- Kịch bản 1

Sẽ sớm hình thành liên minh dân chủ gồm hai khối Timôscô và Ucraina - Tự vệ nhân dân, sau đó Khối Litvin cũng sẽ gia nhập liên minh này. Đây là kịch bản khá thực tế và đã và đang được triển khai. Với 248 nghị sỹ, liên minh cũng tương đối vững chắc, có cơ sở để tồn tại. Hơn nữa, Tổng thống là người của lực lượng này nên quan hệ giữa Tổng thống và Chính phủ sẽ tốt đẹp, thuận lợi. Cái khó, nhân tố bất ổn của liên minh này chính là mâu thuẫn tiềm ẩn giữa Ucraina của chúng ta, Khối Timôscô và mối lo của Tổng thống liên quan đến bà Timôscô. Mặt khác, các tỉnh phía Đông, tiềm lực kinh tế chủ yếu của đất nước, không có chân trong Chính phủ có thể tạo khó khăn nhất định cho Chính phủ. Điều đó phụ thuộc vào các chính sách của liên minh và Chính phủ. Nếu chính sách đáp ứng cả lợi ích các tỉnh này, liên minh và Chính phủ sẽ nhận được sự ủng hộ. Ngược lại, sẽ gặp khó khăn.

- Kịch bản 2

¹⁰ Như trên.

⁹ Các chuyên gia: *Iusencô không dễ dàng gì với Timôscô*, <http://www.podrobnosti.ua>, 30/9/2007 (Tiếng Nga).

Hình thành liên minh rộng rãi gồm trước hết là cả ba khối đảng và đảng chủ yếu: Đảng Các khu vực, Khối Timôscô và Khối của Tổng thống. Đây là phương án mặc dù cũng có thể xảy ra, song rất nhiều trở ngại. Đảng Các khu vực và hai phái còn lại có quan điểm trái ngược nhau trong nhiều vấn đề lớn của đất nước như gia nhập NATO, mức độ tham gia Không gian Kinh tế thống nhất, liên kết SNG, cải cách Hiến pháp... Một trở ngại khác là Khối Timôscô kiên quyết tỏ thái độ bất hợp tác với Đảng Các khu vực. Hơn nữa, chiếc ghế Thủ tướng chắc chắn cũng là chủ đề tranh giành quyết liệt của Đảng Các khu vực và Khối Timôscô... Tóm lại kịch bản này là có, song khả năng không nhiều.

- Kịch bản 3

Liên minh giữa Đảng Các khu vực, Khối Ucraina của chúng ta - Tự vệ nhân dân và Khối Litvin (267 nghị sỹ). Khó khăn của phương án này chính là sự khác nhau của hai bên trong nhiều vấn đề, nhất là vấn đề đối ngoại như đã nói ở trên. Mặt khác, giữa Tổng thống và Thủ tướng, giữa Tổng thống và Chính phủ cũng có nhiều vấn đề kênh, khó giải quyết. Hơn nữa có nhiều thành viên trong Ban Lãnh đạo của Ucraina kịch liệt phản đối liên minh với Đảng Các khu vực. Mặc dù có không ít khó khăn, trở ngại, song liên minh này cũng có khả năng hình thành. Chính bà Timôscô đã cảnh báo: Nếu khối của Tổng thống đàm phán bí mật với Đảng Các khu vực thì bà Timôscô sẽ đối phó bằng phương án "B". Nội dung phương án

"B" như thế nào, bà không tiết lộ. Như vậy bà Timôscô đã cảnh giác với khả năng liên minh giữa hai khối này.

Trong các kịch bản trên, kịch bản 1 nhiều khả năng hơn cả.

Do tình hình diễn ra theo kịch bản nào thì điều chắc chắn là Ucraina trước mắt và trung hạn chưa có ổn định vững chắc, ổn định chỉ là tương đối. Có thể lý giải như sau:

Thứ nhất, Ucraina có quá nhiều đảng phái chính trị và chưa kết thúc quá trình hình thành các trung tâm quyền lực đủ mạnh để có thể chi phối chính trường. Cuộc bầu cử Quốc hội vừa qua và cả cuộc bầu cử Quốc hội 26/3/2006 chứng minh điều đó.

Thứ hai, thể chế chính trị của Ucraina chưa hoàn thiện. Đây là thể chế nghị viện - tổng thống nửa vời, không rõ ràng, có nhiều bất cập. Hệ thống pháp luật chính trị chưa hoàn thiện, còn thiếu nhiều luật cụ thể như luật đối lập, luật nội các, luật quy định về việc chuyển từ phái này sang phái khác của nghị sỹ Quốc hội...

Thứ ba, tác động thường xuyên của yếu tố địa - chính trị Ucraina: Đông và Tây và miền Đông và miền Tây. Điều này đòi hỏi tầng lớp tinh hoa, giới lãnh đạo Ucraina phải dựa trên lợi ích quốc gia, chứ không phải lợi ích đảng phái trong việc hoạch định chính sách thì mới có chính sách đúng, hợp lý.

Cuộc bầu cử Quốc hội trước nhiệm kỳ ở Ucraina đã diễn ra xuôn xẻ, một cuộc bầu cử được đánh giá là tự do, công bằng, đúng luật,

được dư luận trong nước và quốc tế chấp nhận. Để có được cuộc bầu cử là một cuộc đấu tranh quyết liệt giữa hai phe: Liên minh Quốc hội và Chính phủ và bên kia là Tổng thống và phe đối lập. Kết quả bầu cử không có đảng nào chiếm đa số. Việc tiếp theo là lập liên minh đa số và thành lập chính phủ, là cuộc đấu không đơn giản. Có nhiều kịch bản khác nhau về liên minh và Chính phủ. Với kết quả bầu cử và cùng nhiều nhân tố khác, tình hình Ucraina chưa thể có ổn định vững chắc trong những năm trước mắt. Dù đảng nào thắng cử, quan hệ hữu nghị, hợp tác truyền thống, nhiều mặt giữa Việt Nam và Ucraina về cơ bản không có gì thay đổi./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO CHỦ YẾU

Tiếng Việt:

1. Điền Tâm. *Bầu cử Quốc hội trước hạn ở Ucraina*, báo Nhân Dân, ngày 29/9/2007.
2. Elena Zubtsova. *Ucraina và mùa thu nóng*, báo Lao Động, ngày 29/9/2007.
3. Elena Zubsova. *Ucraina - khoảng lặng trước và sau cơn bão*, báo Lao Động, ngày 4/10/2007.
4. Lâm Phương. *Bầu cử Quốc hội Ucraina, khó trông đợi một "làn gió mới"*, báo Hà Nội Mới, ngày 29/7/2007.
5. Trùng Quang. *Căng thẳng bầu cử Quốc hội Ucraina*, báo Thanh Niên, ngày 1/10/2007.

6. Vũ Anh. *Ucraina sau bầu cử, chính trường chưa hết sóng gió*, báo Hà Nội Mới, ngày 11/10/2007.

7. Vũ Dương Huân. *Lại bàn về cải cách chính trị ở Ucraina*, Tạp chí Nghiên cứu Châu Âu, số 2/2004.

8. Vũ Dương Huân. *Bầu cử Quốc hội ở Ucraina và triển vọng tình hình sau bầu cử*, Tạp chí Nghiên cứu Châu Âu, số 6/2006.

9. Vũ Dương Huân. *Lại khủng hoảng chính trị ở Ucraina*, Tạp chí Nghiên cứu Châu Âu, số 5/2007.

Tiếng Nga và Ucraina:

10. Kilimovich X. *Hội chứng cơn cào ruột gan*, <http://www.podrobnosti.ua>, ngày 2/10/2007.

11. Kilimovich X. *Liên minh rộng rãi: Người ta tính đến 3 lực lượng?* <http://www.podrobnosti.ua>, ngày 8/10/2007.

12. Paxiuta X. *Phải một cuộc bầu cử nữa?* <http://www.podrobnosti.ua>, ngày 24/9/2007.

13. Paxiuta X. *Đêm đó đã ở phía sau. Đằng trước là "Liên minh Cam"?* <http://www.podrobnosti.ua>, 1/10/2007.

14. *Sự trả thù của lực lượng Cam*, <http://www.gazeta.ru>, ngày 1/10/2007.

15. Các mạng:

<http://www.podrobnosti.ua>;
<http://www.pravda.com.ua>;
<http://www.ukranews.com>;
<http://www.unian.net>;
<http://www.gazeta.ru...>